

Magyar Művészeti Akadémia Élőfolyóirat Est Irodalmi Tagozata
2019. év Könyv Nívódíj (2019. december 12.)

Füzesi Magda – József Attila díjas költő

Kabdebó Lóránt „Esettanulmányok? Sorsvállalások!” című kötetének méltatása

Először a televízió, majd az internet terjedése keltette fel az aggodalmat, hogy a nyomtatott szóra előbb-utóbb nem lesz szükség. Ehhez képest Magyarországon évente több mint tízezer új könyv jelenik meg, s bár igaz, hogy jártunkban-keltünkben a közlekedési eszközökön elsősorban okostelefonokat és elektronikus könyveket szorongató utastársakat látunk, azért bízunk abban, hogy a nyomtatott könyv is eljut az olvasóhoz. Merthogy minden könyvnek megvan a maga sorsa. Az emberek többsége valószínűleg nem tanulmánykötettel lepi meg szeretteit karácsonykor, és ritkán történik meg az is, hogy egy ilyen tartalmú könyv kitértető figyelemhez jut. Most mégis eljött az a pillanat.

Nem vagyok irodalomkutató, így a hályogkovács biztonságával méltatom Kabdebó Lóránt tanulmánykötetét. Meg is illetődhetnék a feladattól, hiszen a szerző abban az évben lett az irodalomtudományok kandidátusa, amikor jómagam érettségiztem.

Az irodalomtudós Kabdebó Lórántot mindnyájan ismerjük, nem is szeretnék életrajzi adatokat felsorakoztatni, de utalnék rá, hogy pedagógusként is öregbítette számos tanintézmény jó hírét: tanított Miskolc középiskoláiban, tanszékvezető egyetemi tanár volt a Janus Pannonius Tudományegyetemen Pécsen, a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának

alapító dékánja, jelenleg professzor emeritus. Számtalan bölcsészt nevelt, akik bizonyára tovább adták az evidenciát, hogy olvasni jó.

Itt van a kezemben a díjra érdemes kötet. Néhány szót a külsínről, mert az is fontos. Egykori nyomdászként vonzanak a szép könyvek, biztosan sokan vagyunk így ezzel. Kabdebó Lóránt tanulmánykötete szép könyv. A *Csillag István* által megálmodott borítójú kiadványt jó kézbe venni. Már ránézésre is megelőlegezzük, hogy a „belbecs” is hasonlóan értékes lesz. A csaknem 450 oldalas könyvből csupán szemelvényeket mutathatok be, de bízom abban, hogy így is rá tudok fókuszálni a kötet értékeire.

Kabdebó Lóránt átveszi a díjat

Számomra nagy örömet jelentett baráncolni a könyv lapjain. Mert ez a könyv hatalmas ölelés, amely Szabó Lőrincről a korán elhunyt Szepesi Attila munkásságát is méltatva kortársainkig, Temesi Ferencig, Fekete Vincéig, Száraz Miklós Györgyig, Zalán Tiborig ér. A vele, illetve az általa készített interjúk is sok meglepetéssel, irodalmi kuriózzummal szolgáltak.

Kabdebó Lóránt nem fél beengedni az olvasót a maga belső szobájába. Leírja például, hogy Szabó Lőrinc életművének kutatása adott alkalmat arra, hogy az ideológiailag és morálisan oly bonyolult és veszélyes évtizedekben a szakmájában megmaradhatott tisztességes embernek.

Arról is szeretnék vallani, mi mindent tanultam a könyv olvasása közben. Például azt, hogy szaktudományt idegen szavak mellőzésével, ékes magyar nyelven is lehet művelni. Azt is, hogy a szerző szinte a szemünk láttára alkot véleményt tanulmánya tárgyáról. Számomra rendkívül meglepő, ugyanakkor rokonszenves, hogy az irodalomkritikus olykor felülbírálja korábban kialakított meglátását. „Egy kritikusnak az adatok feladatául, hogy kortárs irodalmát kövesse, alakulásáról hírt adjon, véleményt formáljon eseményeiről, legjobb esetben utókorra jövőbeli véleményalkotására is hatással lehessen, sőt még a saját maga későbbi vélekedését is befolyásolja” – vallja. Szepesi Attila esetében úgy érezte, más alkotók hangsúlyosabban, nagyobb képgazdagsággal tudtak vallani a furcsa és ellentmondásos huszadik századról, ezért figyelemmel nem igazán fordult költészete felé. Ezt a hozzáállást őszintén fel is fedi az olvasónak. De amikor jobban elmélyedt verseiben, megtalálta azt a különlegességet, amelytől alkotásai semmivel össze nem téveszthetők: „a sebeket elfedő-gyógyító” varázsolás. Szívemnek kedves, hogyan lát hozzá az

Kabdebó Lóránt átveszi a díjat

irodalomkritikus az egyes szövegrészek felfejtéséhez. Szepesi Attila életrajzából tudjuk, hogy a második világháború után a Szovjetunióhoz ragasztott Kárpátalján töltötte élete első nyolc évét, amíg a család nem repatriált Magyarországra, Budapestre. Kabdebó Lóránt azt is tudja, hogy a majdani költő *valaha látott egy hidat Beregszászon, szomszédságában lehetett, alkotórésze mindennapi életének. Utóbb a rajztanár-költő odaképzelt az e tájon is otthonos Gulácsyt, a varázsló festő- és író mestert és annak egyik híres látomását... Ezt a hidi látomást rámérte egész életére, költői pályája milyenségének meghatározójává alakította.* Nagyon szeretem Szepesi Attila költészetét, és elmondhatom: igen, valóban ilyen. Kabdebó Lóránt egyfajta lelki nagyítóval is látja az anyagot, amelyet göröcső alá vesz.

Temesi Ferenc munkásságának tömény kivonata is példa lehet erre. Idézem: „Ezekkel a könyvekkel... emberlétünk számára egyfajta kettős állampolgárságot fogalmazott meg. És vett birtokába. Jelenlétünket a világaluban, amelyet a technikai civilizáció szinte elvett tőlünk. Magányra kényszerítve, magunkba vissza, kiszakítva a nemzedékeket összekötő természetes összetartozásból.”

Kabdebó Lóránt könyvének egyik legnagyobb erénye, hogy tanulmányai hidat

építenek az alkotó és az olvasó közé. Nem a tudós fog kézen bennünket, hogy ezen a hídon elvezessen a műhöz, hanem egy másik olvasó, aki velünk egyenrangúnak mutatja magát, így elhisszük neki, hogy amit ő szépnek, igaznak lát, az érdemes a mi figyelmünkre is. Azt kérdezi például: „Jártál már úgy, kedves olvasóm, hogy *elkezdés olvasni egy verseskötetet, és már az első vers a legjobb költészet szintjén megragad, és ahogy tovább olvasod, ugyanazt a szerkezetet látod ismétlődni, és mégis mindegyik versnek a másságát, egyedi voltát élvezed?*” Fekete Vince *Vak visszhang* című verseskötetét kínálja az irodalomkritikus ilyen közvetlenséggel. Hát hogyne merítenénk a felkínált cse-

megéből, ha valaki így ültet minket asztalához?

„... *nemcsak becsülöm, értékelem ezt a nagyszerű költészetet, hanem személyesen magaménak is vallom. Akár én is írhattam volna. Ha tudnám. No, éppen ez a jó költészet rejtélye*” – írja többek között a székegyföldi költő verseiről. Engedtesse meg, hogy kölcsönvegyen, és parafrázáljam Kabdebó Lóránt szavait könyve méltatásának végére: az a nagyszerű tanulmánykötet, amelyet az ember személyesen magának vallhat. Akár ő is írhatta volna. Ha tudná... Éppen ez a jó alkotás rejtélye...

Hálás vagyok Istennek, hogy tanulhattam a mester könyvéből és mások figyelmébe is ajánlhattam azt.

Kabdebó Lóránt „Esettanulmányok? Sorsvállalások!”

Részlet

Gyöngyös és Szamosújvár? Egy ideig a gyöngyösi római katolikus temetőben nyugodott Szamosújvár utolsó és első magyar főszolgabírája. A történelem ilyen paradoxonokban mutatkozik meg. Gyöngyösön mivel halott rokonunk nem nyugodott, az egyetlen sír, amelyet halottak napján felkerestünk: *Minorich Albert*nek – ha jól emlékszem – a márvány síremléke volt. Trianon után elhagyta Erdélyt, és tüdőbaját a mátraházi szanatóriumban gyógyíttatta. Itt is halt meg. Lányai évente meglátogatták a sírját. Én egyikükre pontosan emlékszem, nagy, magas termetű hölgy volt. Apám ilyenkor a zsebóráját minden évben elővette, és a lánccal mérte, mennyit dőlt a síremlék az elmúlt év során. Egy közeli fá vagy bokor fenyegette. Végül is minden évben megnyugtatóan zárult a szemlénk. Jól emlékszem az ismétlődő jelenetekre, mert ebbe a műveletbe én magam is belefolytam: talán első és egyetlen eset, amelyben apa és fia összehangelődtek egy közös „műszaki”-jellegű munka során. Apámat mindig tiszteltem, tetteit nagyra tartom ma is, de bölcsész lelkületem másfajta álmódosítások felé vonta a figyelmemet.

Nagybátyám, *Kabdebó Gerő* lett több évtizedes megszakítással a visszatérő magyar világban *Minorich Albert* utóda. És ezzel magára vette a végzetét is. A Cegei-tó partján lakott, birtoka szomszédos volt *Wass Albert*tével és a *Blomberg bárókisasszonyok*éval. A háború végén mint magyar tisztségviselőnek neki is menekülnie kellett; Ausztrián

át *Ulmig* jutott a családjával, onnan már betegen érkezett vissza. Itt is temettük el. Beosztott munkásként dolgozhatott csak, de mindenkivel szót tudott érteni, munkástársai nagy becsüléssel fogadták maguk közé, szerették *Csaba* nevű unokáját is. Tiszta szívvel meggyászolták. De halála után felesége és leánya nem maradhatott tovább a vízműveknél („főszolgabíró”, „erdélyi menekült” – akkor nem engedték ezt tovább!), ezért továbbköltöztek a másik lányukhoz, Székesfehérvárra. Leszármazottai ma is ott élnek, az interneten napi kapcsolatot tartunk. Miután *Gerő* bácsi felesége, *Bertus* néni (*Sófalvi Berta*, maga is politikai szereplő a visszatérő Erdélyben, tőlük hallottam még gyermekkoromban az azóta általam is nagy becsben tartott, utóbb a bevonuló németek által elsők között elhurcolt *Keresztes-Fischer* belügyminiszter nevét) hosszú életkort megérve elhalálozott, *Gerő* bácsi földi maradványait a család Székesfehérvárra temette át. Családegyesítés a temetőben – gyakori huszadik századi sors.

Gyöngyöst és a magyar-örmény Szamosújvárt tulajdonképpen Trianon árnyéka kötötte össze. *Dr. Papp István* fiatalabb éveiben a szamosújvári gimnázium tanára volt. Feleségével, *Kovrig Juliska* néniével és gyermekeikkel Erdély elcsatolása után hagyták el az otthonukat. Vagonlakókként érkeztek a maradvék hazába. Valahai diákja, utóbb Miskolc város neves sebész főorvosa mesélte: ő borotválta a rettegett és szeretett tanár urat menekültkorukban a vagonban. *Pista* bácsi végül a gyöngyösi *Koháry Gimnázium* legendás latintanáráként élte le életét, és nevelte fel két lányát és két fiát. Gyermekei közül *Papp György Bay Zoltán* professzor tanítványaként doktorált, és részt vett a háború végeztével a világhírű holdradar-kísérletben. Miután a hazai atomkutatás előtt akkor nem nyílt lehetőség, és az Egyesült Izzó egész kísérleti felszerelését a szovjetek jóvátétel címén elvitték, professzorával együtt tanársegédje is Amerikába menekült, ott viszonylag fiatalon vakbélműtét során vesztette életét. És ha már hírességekről beszélünk: *Juliska* néni édesapja Szamosújvár máig emlegetett tiszti főorvosa volt abban az időben, midőn a híres betyár, *Rózsa Sándor* az itteni börtönben raboskodott. *Koponyáját* a tévében is mutogatták, őrzik a *Rendőr Múzeumban*, de apám is és unokaöccse, *Barcsay Jenő*, a nagy magyar festőművész is azt a legendát adták tovább nekem, hogy *Kovrig* doktor, aki nekem dédapám volt, vágta le halála után *Rózsa Sándor* fejét, hogy a szamosújváriak elküldhessék mint híres relikviát a királynak.

Pista bácsi Gyöngyösön az úgynevezett *Brukner-házban* bérelt lakást, ide hívta a Műegyetemen frissen diplomázott mérnök rokonát, apámat, szerezvén neki állást a városnál. Apám *Puky Árpád* kedves városi mérnöke lett, a *Mátra víz- és villamos rendszerének* kiépítése az ő nevéhez fűződik. Szomszédok lettünk a házban, ahol harmadik hírességként a debreceni egyetem későbbi professzora, *Bán Imre* lakott. A három család együtt vészelté át az 1944-es ostromot is. Akkor *Hanák Kolos* tér 1. volt a címünk. Később *Rákosi*ról, majd a semleges postáról nevezték el; ha jól emlékszem, volt *Bugát Pál* tér is. Most nem tudom, milyen néven kellene keresnem, ha nem találnék oda bekötött szemmel még ma is, nyolcvanadik évem felett.

Papp István tanár úr, *Kabdebó János* mérnök, ha itt laknak, ugyan merre menekülhetne Szamosújvár nyugatra tartó polgársága? Csakis Gyöngyösön keresztül. És mire emlékezhet egy nyolcéves, harmadik elemibe frissen beiratkozott kisfiú ebből az időből? A szép szöke *Blomberg bárókisasszonyok*ra, akik lovon száguldoztak. Mintha csak a mesében. Ménesüket ideiglenesen a valahai megyeháza helyén volt méntelepen tartották.